

Talousvaliokunta

Hallituksen esitys eduskunnalle laeiksi sähkö- ja maakaasumarkkinoiden valvonnasta annetun lain ja Energiavirastosta annetun lain 1 §:n muuttamisesta

JOHDANTO

Vireilletulo

Hallituksen esitys eduskunnalle laeiksi sähkö- ja maakaasumarkkinoiden valvonnasta annetun lain ja Energiavirastosta annetun lain 1 §:n muuttamisesta (HE 64/2020 vp): Asia on saapunut talousvaliokuntaan mietinnön antamista varten.

Asiantuntijat

Valiokunta on kuullut:

- hallitusneuvos Arto Rajala, työ- ja elinkeinoministeriö
- professori Mikael Collan
- professori Pertti Järventausta

Valiokunta on saanut kirjallisen lausunnon:

- Energiavirasto
- Huoltovarmuuskeskus
- Suomen sähkönkäyttäjät ry
- Energiateollisuus ry
- Suomen Omakotiliitto ry

HALLITUKSEN ESITYS

Esityksessä ehdotetaan muutettaviksi sähkö- ja maakaasumarkkinoiden valvonnasta annettua lakia ja Energiavirastosta annettua lakia.

Euroopan unionin niin sanotun puhtaan energian paketin sisältämä uusi lainsäädäntö tuli voimaan 25 päivänä kesäkuuta 2019. Lainsäädäntöpakettiin sisältyvät sähkön sisämarkkinoita koskeva asetusta, Euroopan unionin energia-alan sääntelyviranomaisten yhteistyöviraston perustamista koskeva asetusta sekä riskeihin varautumista sähköalalla koskeva asetusta. Sähkön sisämarkkinointa koskevaa asetusta sovelletaan 1 päivästä tammikuuta 2020. Riskeihin varautumista sähköalalla koskevan asetuksen mukaan jäsenvaltioiden on tullut nimetä asetuksessa tarkoitettu toimivaltainen viranomainen viimeistään 5 päivänä tammikuuta 2020.

Valiokunnan mietintö TaVM 16/2020 vp

Hallituksen esitys sisältää ensimmäisen osan niistä muutoksista, joita puhtaan energian paketin lainsäädännöstä aiheutuu kansalliseen energiamarkkinalainsäädäntöömme. Sähkön sisämarkkinoita koskevaan asetukseen perustuvia seuraamuksia rajattaisiin siten, että asetuksen velvoitteiden rikkomisesta tai laiminlyönnistä olisi mahdollista määrätä seuraamukseksi seuraamusmaksu vain määrätyissä verkkosääntöjen ja suuntaviivojen rikkomiseen liittyvissä tapauksissa. Sähkön sisämarkkinoita koskevan direktiivin nojalla annettuihin komission asetuksiin perustuvat seuraamukset kumottaisiin. Energiavirasto nimettäisiin riskeihin varautumista koskevassa asetuksessa tarkoitetuksi toimivaltaiseksi viranomaiseksi. Esitykseen sisältyvät lait on tarkoitettu tulemaan voimaan ensi tilassa.

VALIOKUNNAN YLEISPERUSTELUT

Ehdotusten tausta ja tavoite

Ehdotuksen taustalla on EU:n puhtaan energian paketin sääntely, joka tuli voimaan kesällä 2019. Tähän kokonaisuuteen sisältyvät mm. sähkön sisämarkkinoita koskeva asetus (EU) 2019/943, EU:n energia-alan sääntelyviranomaisen yhteistyövirastoa koskeva asetus (EU) 2019/942 sekä sähköalan riskeihin varautumista koskeva asetus (EU) 2019/941. Sähkön sisämarkkinoita koskevaa asetusta sovelletaan 1 päivästä tammikuuta 2020 alkaen, ja sähköalan riskeihin varautumista koskevan asetuksen mukaan jäsenvaltioiden on tullut nimetä asetuksessa tarkoitettu viranomainen viimeistään 5 päivänä tammikuuta 2020.

Nyt esitetyllä sääntelyllä ehdotetaan muutettaviksi sähkö- ja maakaasumarkkinoiden valvonnasta annettua lakia ja Energiavirastosta annettua lakia. Kansallisella sääntelyllä on kiire sen vuoksi, että taustalla olevien EU-asetusten velvoitteet ovat tulleet voimaan jo vuoden alussa. Nyt käsiteltävä sääntely on ollut alun perin tarkoitus antaa osana hallitusohjelman mukaista sähkön siirtohintojen hillintää koskevaa hallituksen esitystä. Erityisesti vallitsevan viruspandemian vuoksi tämä laajempi hallituksen esitys on siirretty annettavaksi erikseen, ja nyt esitetty sääntely on rajattu kiireelliseen EU-sääntelyn täytäntöönpanoon.

Keskeiset ehdotukset

Ehdotetun sääntelyn keskeisimpänä ehdotuksena voidaan pitää sähköalan riskeihin varautumista koskevan asetuksen mukaisen toimivaltaisen viranomaisen nimeämistä. Tämä toteutettaisiin muuttamalla Energiavirastosta annetun lain 1 §:ää. Toimivaltaiseksi viranomaiseksi nimettäisiin Energiavirasto, joka jo nykyisellään hoitaa sähkön riittävyyden ja toimitusvarmuuden varmistamiseen tähtääviä kansallisia viranomaistehtäviä. Ehdotusta on pidetty talousvaliokunnan asiantuntijakuulemisessa yleisesti kannatettavana. Toisaalta kuulemisessa on tuotu esille tarve sisällyttää näiden tehtävien toteuttamiseen myös asiakkaan ja loppukäyttäjän näkökulman huomioiminen, jota on käsitelty jäljempänä erikseen. Talousvaliokunta pitää ehdotettua säännöstä tässä vaiheessa perusteltuna ja kiinnittää lisäksi huomiota tarpeeseen turvata Energiavirastolle riittävät resurssit tehtävän hoitamiseen.

Sähkön sisämarkkinasääntöjen tehokkaan täytäntöönpanon varmistamiseksi jäsenvaltioiden on säädettävä asetuksen nojalla annettujen EU:n verkkosääntöjen ja suuntaviivojen rikkomiseen so-

Valiokunnan mietintö TaVM 16/2020 vp

vellettävistä seuraamuksista. Tämän vuoksi sähkö- ja maakaasumarkkinoiden valvonnasta annettun lain 16 §:n säännöksiä on tarpeen tarkistaa vastaamaan uutta EU-sääntelyä. Muutokset mahdollistavat seuraamusten tarkemman kohdistamisen ja rajaamisen nykyiseen verrattuna.

Hallituksen esitykseen sisältyy lisäksi muita, lainsäädöntötekniisiä muutoksia, kuten säädösviittausten täsmentämistä voimassa olevan EU-lainsäädännön mukaiseksi.

Talousvaliokunta pitää esitettyä sääntelyä tarkoituksenmukaisena ja puoltaa hallituksen esitykseen sisältyvien lakiehdotusten hyväksymistä muuttamattomina.

Sähkön siirtohintojen sääntely

Vaikka nyt esitetty sääntely ei sellaisenaan sisällä säädösmuutoksia, joiden olisi arvioitu suoraan vaikuttavan sähkön siirtohintojen määräytymiseen, sillä on asiaan selkeä välillinen yhteys. Hallituksen esityksessä esitetään muutettavaksi sähkö- ja maakaasumarkkinoiden valvonnasta annettun lain 12 §:ää, jossa säädetään vahvistuspäätöksen aineellisoikeudellisesta perustasta. Nyt ehdotetuissa muutoksissa on kuitenkin kyse ainoastaan pykälään sisältyvien säädösviittausten päivittämisestä vastaamaan puhtaan energian paketin täytäntöönpanosäädöksiin ja delegoituihin säädöksiin tehtyjä muutoksia ja yhteistyövirastoasetuksen muuttunutta artiklanumerointia. Ehdotettujen muutosten tarkoituksena ei siten ole muuttaa kohtuullisen tuoton laskentaan liittyvien vahvistuspäätösten taustalla olevia periaatteita tai niitä koskevaa kansallista sääntelyä, vaan ainoastaan ajantasaistaa sääntelyyn sisältyvät viittaukset vastaamaan jo voimassa olevaa EU-lainsäädäntöä.

Aihealue on kuitenkin noussut esille talousvaliokunnan asiantuntijakuulemisissa. Valiokunnan käsityksen mukaan näissä huomioissa ei ole niinkään kyse nyt esitettyjen säännösten ongelmallisuudesta, vaan niistä säännöksistä, joita koskevia muutosehdotuksia ei vielä tähän kokonaisuuteen ole otettu mukaan. Valiokunnan saaman selvityksen perusteella asiaa koskevan hallituksen esityksen on tarkoitus tulla eduskuntakäsittelyyn syysistuntokaudella 2020. Talousvaliokunta ei nyt käsiteltävän sääntelyn yhteydessä ota kantaa sähkön siirtohintoja koskeviin sääntelyratkaisuihin, mutta tuo seuraavassa esille niitä näkökulmia tulevan lainsäädäntelyn pohjaksi, jotka ovat nousseet esiin asiantuntijakuulemisissa.

Tarve uudistaa sähkön siirtohintojen sääntelyä ja siten turvata hinnoittelun ja hinnankorotusten kohtuullisuus on laajasti tunnistettu, ja asiaa on käsitelty myös hallitusohjelmassa. Pääministeri Marinin hallitusohjelmassa on todettu sähkön siirtohintojen sääntelyn kehittämisestä seuraavasti:

”Sähkön siirtohintojen hillitsemiseksi toteutetaan muun muassa sähkönsiirron kustannus selvityksen johtopäätöksiä, kuten alituottojen tasausjakson pidennys. Kehitetään sähköverkon joustavuutta ja vaihtoehtoisia tapoja varmistaa sähkön toimitusvarmuus erityisesti haja-asutusalueilla. Selvitetään mahdollisuus rajoittaa nykyisestään sähkönsiirtomaksujen vuotuista korotusta.”

Talousvaliokunnan asiantuntijakuulemisessa ongelmallisena on pidetty erityisesti tällä hetkellä noudatettavia laskentamalleja, kohtuullisen tuoton määrittämistapaa ja sen suhdetta yhtiöiden pääomarakenteeseen. Näitä koskevat sääntelyratkaisut eivät ole nyt esitetyn sääntelyn kohteena,

Valiokunnan mietintö TaVM 16/2020 vp

mutta niiden arviointi tulee ajankohtaiseksi tulevan, syyskaudella annettavan hallituksen esityksen yhteydessä.

Nyt esitetyn sääntelyn yhteydessä talousvaliokunnan asiantuntijakuulemisessa keskeiseksi kysymykseksi on noussut erityisesti mahdollisuus säännellä kansallisessa lainsäädännössä siirtohintojen laskentamenetelmistä, joita on perusteltua arvioida uudelleen.

Talousvaliokunta pitää tärkeänä kattavasti ja avoimesti selvittää, valmistella ja vertailla sääntelyvaihtoehtoja ja niiden vaikutuksia, jotta myöhemmin tänä vuonna annettavilla ehdotuksilla voitaisiin saavuttaa markkinoiden toimivuuden, kustannustehokkuuden ja kuluttajien näkökulmasta paras mahdollinen siirtohintojen sääntelymalli.

Kuluttajien merkitys sähkömarkkinoiden kehittämisessä

Kuluttajalähtöisyys on EU:n sähkömarkkinalainsäädännön yksi keskeinen lähtökohta. Tämä merkitsee toisaalta kuluttajien aktiivista osallistumista markkinoille ja mahdollisuutta tuotannon ja kulutuksen yhdistämiseen. Toisaalta EU-sääntely edellyttää myös asiakkaiden osallistumista tasapainoisella tavalla järjestelmän kokonaiskustannuksiin. Nyt esitetty säännökset eivät sellaisenaan vaikuta näiden lähtökohtien toteutumiseen kansallisessa sähkömarkkinalainsäädännössämme. Kuluttajakeskeiset ratkaisut voidaan kuitenkin nähdä olennaisena keinona vaikuttaa siirto- ja jakelupalveluiden tuottamisen kustannustasoon ja sitä kautta siirtohintojen alentamiseen.

Tältä kannalta talousvaliokunnan asiantuntijakuulemisessa on tuotu esille, että loppukäyttäjänäkökulma ja kansalaisten energiayhteisöjen rooli tulisi ottaa huomioon myös Energiaviraston tehtävissä. Talousvaliokunta kiinnittää huomiota siihen, että kansalaisten energiayhteisöjä koskeva sääntely tulee eduskunnan arvioitavaksi syksyn 2020 aikana.

Kuluttajakeskeisyys ja asiakkaan rooli sähkömarkkinoilla liittyvät olennaisesti myös edellä viitattuun, laajempaan valmisteilla olevaan sähkön siirtohintojen sääntelyä koskevaan hallituksen esitykseen.

Kuluttajien ja asiakkaan roolia, älykkäitä sähköverkkoja ja pientuotannon merkitystä on myös pääministeri Marinin hallitusohjelmassa korostettu, paitsi edellä jo todetulla toimitusvarmuuden vaihtoehtoisia toteuttamistapoja koskevalla kirjauksella, myös seuraavasti:

”Parannetaan huoltovarmuutta kehittämällä Suomeen alan toimijoiden kanssa älykkäämpää sähkö- ja kaukolämpöverkkoa, parantamalla siirtoyhteyksiä sekä hyödyntämällä uusia energian varastointimahdollisuuksia.”

”Älykkäiden sähköverkkojen ja kysyntäjoustopotentiaali on hyödynnettävä täysimääräisesti. Sääntelyä ja verotusta kehitetään siten, että helpotetaan energian pientuotannon hyödyntämistä kaikille osapuolille, mukaan lukien taloyhtiöt, pientalot ja maatilat.”

Talousvaliokunta pitää tärkeänä kehittää sähkömarkkinoiden toimivuutta erityisesti sähkönkäyttäjien näkökulmasta ja ottaa tulevassa sääntelyssä huomioon verkkoinvestointien lisäksi muutkin toimitusvarmuuden toteuttamistavat. Hajaautetun sähköntuotannon, akkujärjestelmien ja älykkäi-

Valiokunnan mietintö TaVM 16/2020 vp

den sähköverkkojen mahdollisuudet liittyvät olennaisesti sähköverkkojen sääntelyyn sekä toimitusvarmuuden että sähkön siirtohintojen kannalta.

VALIOKUNNAN PÄÄTÖSEHDOTUS

Talousvaliokunnan päätösehdotus:

Eduskunta hyväksyy muuttamattomana hallituksen esitykseen HE 64/2020 vp sisältyvät 1. ja 2. lakiehdotuksen.

Helsingissä 17.6.2020

Asian ratkaisevaan käsittelyyn valiokunnassa ovat ottaneet osaa

puheenjohtaja Juhana Vartiainen kok
varapuheenjohtaja Arto Pirttilahti kesk
jäsen Atte Harjanne vihr
jäsen Mari Holopainen vihr
jäsen Hannu Hoskonen kesk
jäsen Eeva Kalli kesk
jäsen Pia Kauma kok
jäsen Riitta Mäkinen sd
jäsen Matias Mäkyne sd
jäsen Minna Reijonen ps
jäsen Joakim Strand r
jäsen Hussein al-Tae sd
jäsen Veikko Vallin ps
jäsen Tuula Väättäin sd
jäsen Johannes Yrttiaho vas
varajäsen Heikki Vestman kok

Valiokunnan sihteerinä on toiminut

valiokuntaneuvos Lauri Tenhunen

Valiokunnan mietintö TaVM 16/2020 vp
Vastalause

VASTALAUSE

Perustelut

Ehdotuksen taustalla on EU:n puhtaan energian paketin sääntely, joka tuli voimaan kesällä 2019. Tähän kokonaisuuteen sisältyvät mm. sähkön sisämarkkinoita koskeva asetus (EU) 2019/943, EU:n energia-alan sääntelyviranomaisen yhteistyövirastoa koskeva asetus (EU) 2019/942 sekä sähköalan riskeihin varautumista koskeva asetus (EU) 2019/941. Sähkön sisämarkkinoita koskevaa asetusta sovelletaan 1 päivästä tammikuuta 2020 alkaen, ja sähköalan riskeihin varautumista koskevan asetuksen mukaan jäsenvaltioiden on tullut nimetä asetuksessa tarkoitettu viranomaisen viimeistään 5 päivänä tammikuuta 2020.

Nyt esitetyllä sääntelyllä ehdotetaan muutettaviksi sähkö- ja maakaasumarkkinoiden valvonnasta annettua lakia ja Energiavirastosta annettua lakia. Kansallisella sääntelyllä on kiire sen vuoksi, että taustalla olevien EU-asetusten velvoitteet ovat tulleet voimaan jo vuoden alussa. Nyt käsiteltävä sääntely on ollut alun perin tarkoitus antaa osana hallitusohjelman mukaista sähkön siirtohintojen hillintää koskevaa hallituksen esitystä. Erityisesti vallitsevan viruspandemian vuoksi tämä laajempi hallituksen esitys on siirretty annettavaksi erikseen, ja nyt esitetty sääntely on rajattu kiireelliseen EU-sääntelyn täytäntöönpanoon.

Keskeiset ehdotukset

Ehdotetun sääntelyn keskeisimpänä ehdotuksena voidaan pitää sähköalan riskeihin varautumista koskevan asetuksen mukaisen toimivaltaisen viranomaisen nimeämistä. Tämä toteutettaisiin muuttamalla Energiavirastosta annetun lain 1 §:ää. Toimivaltaiseksi viranomaiseksi nimettäisiin Energiavirasto, joka jo nykyisellään hoitaa sähkön riittävyyden ja toimitusvarmuuden varmistamiseen tähtääviä kansallisia viranomaistehtäviä. Ehdotusta on pidetty talousvaliokunnan asiantuntijakuulemisessa yleisesti kannatettavana. Toisaalta kuulemisessa on tuotu esille tarve sisällyttää näiden tehtävien toteuttamiseen myös asiakkaan ja loppukäyttäjän näkökulman huomioiminen, jota on käsitelty jäljempänä erikseen. Talousvaliokunta pitää ehdotettua säännöstä tässä vaiheessa perusteltuna ja kiinnittää lisäksi huomiota tarpeeseen turvata Energiavirastolle riittävät resurssit tehtävän hoitamiseen.

Sähkön sisämarkkinasääntöjen tehokkaan täytäntöönpanon varmistamiseksi jäsenvaltioiden on säädettävä asetuksen nojalla annettujen EU:n verkkosääntöjen ja suuntaviivojen rikkomiseen sovellettavista seuraamuksista. Tämän vuoksi sähkö- ja maakaasumarkkinoiden valvonnasta annetun lain 16 §:n säännöksiä on tarpeen tarkistaa vastaamaan uutta EU-sääntelyä. Muutokset mahdollistavat seuraamusten tarkemman kohdistamisen ja rajaamisen nykyiseen verrattuna.

Hallituksen esitykseen sisältyy lisäksi muita, lainsäädöntötekniisiä muutoksia, kuten säädösviittausten täsmentämistä voimassa olevan EU-lainsäädännön mukaiseksi.

Talousvaliokunta pitää esitettyä sääntelyä tarkoituksenmukaisena ja puoltaa hallituksen esitykseen sisältyvien lakiehdotusten hyväksymistä muuttamattomina.

Valiokunnan mietintö TaVM 16/2020 vp Vastalause

Sähkön siirtohintojen sääntely

Vaikka nyt esitetty sääntely ei sellaisenaan sisällä säädösmuutoksia, joiden olisi arvioitu suoraan vaikuttavan sähkön siirtohintojen määräytymiseen, sillä on asiaan selkeä välilinen yhteys. Hallituksen esityksessä esitetään muutettavaksi sähkö- ja maakaasumarkkinoiden valvonnasta annetun lain 12 §:ää, jossa säädetään vahvistuspäätöksen aineellisoikeudellisesta perustasta. Nyt ehdotetuissa muutoksissa on kuitenkin kyse ainoastaan pykälään sisältyvien säädösviittausten päivittämisestä vastaamaan puhtaan energian paketin täytäntöönpanosäädöksiin ja delegoituihin säädöksiin tehtyjä muutoksia ja yhteistyövirastoasetuksen muuttunutta artiklanumerointia. Ehdotettujen muutosten tarkoituksena ei siten ole muuttaa kohtuullisen tuoton laskentaan liittyvien vahvistuspäätösten taustalla olevia periaatteita tai niitä koskevaa kansallista sääntelyä, vaan ainoastaan ajantasaistaa sääntelyyn sisältyvät viittaukset vastaamaan jo voimassa olevaa EU-lainsäädäntöä.

Aihealue on kuitenkin noussut laajasti esille talousvaliokunnan asiantuntijakuulemisissa. Valiokunnan käsityksen mukaan näissä huomioissa ei ole niinkään kyse nyt esitettyjen säännösten ongelmallisuudesta, vaan niistä säännöksistä, joita koskevia muutosehdotuksia ei vielä tähän kokonaisuuteen ole otettu mukaan. Valiokunnan saaman selvityksen perusteella asiaa koskevan hallituksen esityksen on tarkoitus tulla eduskuntakäsittelyyn syysistuntokaudella 2020. Talousvaliokunta tuo seuraavassa esille lähtökohtia, joita se pitää keskeisinä ottaa huomioon sääntelyn valmistelussa.

Tarve uudistaa sähkön siirtohintojen sääntelyä ja siten turvata hinnoittelun ja hinnankorotusten kohtuullisuus on laajasti tunnustettu, ja asiaa on käsitelty myös hallitusohjelmassa. Pääministeri Marinin hallitusohjelmassa on todettu sähkön siirtohintojen sääntelyn kehittämisestä seuraavasti: ”Sähkön siirtohintojen hillitsemiseksi toteutetaan muun muassa sähkönsiirron kustannusselvityksen johtopäätöksiä, kuten alituottojen tasausjakson pidennys. Kehitetään sähköverkon joustavuutta ja vaihtoehtoisia tapoja varmistaa sähkön toimitusvarmuus erityisesti haja-asutusalueilla. Selvitetään mahdollisuus rajoittaa nykyisestään sähkönsiirtomaksujen vuotuista korotusta.”

Sähkön siirtohintoihin voidaan pyrkiä vaikuttamaan erityisesti kahden tyyppisillä keinoilla: joko muuttamalla kohtuullisena pidettävää hinnoittelua niin, että siirron ja jakelun sallittu tuotto pienenee, tai muuttamalla sähköverkkojen sääntelyä niin, että siirto- ja jakelupalvelun tuottamisen kustannustaso pienenee. Hallitusohjelmassa esitetyt keinot eivät johda sallitun tuoton määrän muutoksiin.

Keskeiset sääntelyratkaisut liittyvät erityisesti hinnankorotuskattoon, tuottoasteen sääntelyyn ja investointien kustannustehokkuutta koskeviin säännöksiin. Talousvaliokunnan asiantuntijakuulemisissa ongelmallisena on pidetty erityisesti tällä hetkellä noudatettavia laskentamalleja, kohtuullisen tuoton määrittämistapaa ja sen suhdetta yhtiöiden pääomarakenteeseen. Näitä koskevat sääntelyratkaisut eivät ole nyt esitetyn sääntelyn kohteena, mutta niiden arviointi tulee ajankohitaiseksi tulevan, syyskaudella annettavan hallituksen esityksen yhteydessä.

Nyt esitetyn sääntelyn yhteydessä talousvaliokunnan asiantuntijakuulemisissa keskeiseksi kysymykseksi on noussut erityisesti mahdollisuus säännellä kansallisessa lainsäädännössä siirtohintojen laskentamenetelmistä. Näiden vaatimusten on toisaalta katsottu olevan ristiriidassa EU:n säh-

Valiokunnan mietintö TaVM 16/2020 vp

Vastalause

kömarkkinadirektiivin kanssa. Toisaalta on arvioitu, ettei EU-lainsäädäntö estäisi säätämästä ainakaan yleisemmistä hinnoittelun valvontamenetelmiin liittyvistä periaatteista, kunhan EU-lainsäädännön edellyttämä sääntelyviranomaisen riippumattomuus poliittisista elimistä ja markkinoiden eduista ei vaarantuisi.

Talousvaliokunnan saaman selvityksen perusteella nykyiseen sääntelyyn liittyy muutostarpeita erityisesti hinnankorotussääntelyn toimivuuden, järjestelmän kustannustehokkuuden ja kuluttajien aseman kannalta. On arvioitu, että nykyistä tuottomallia olisi asiakkaiden näkökulmasta mahdollista ja perusteltua huomattavasti kohtuullistaa toimitusvarmuutta ja kohtuullista tuottoa vaarantamatta. Toisaalta on arvioitu, että myös nykyisillä valvontamenetelmillä tuottotaso tulisi laskemaan joka vuosi, ja esimerkiksi Ruotsin taso saavutettaisiin vuonna 2024.

Talousvaliokunta pitää tärkeänä, että myöhemmin tänä vuonna annettavilla ehdotuksilla saavutetaan markkinoiden toimivuuden, kustannustehokkuuden ja kuluttajien näkökulmasta paras mahdollinen siirtohintojen sääntelymalli.

Kuluttajien merkitys sähkömarkkinoiden kehittämisessä

Kuluttajalähtöisyys on EU:n sähkömarkkinalainsäädännön yksi keskeinen lähtökohta. Tämä merkitsee toisaalta kuluttajien aktiivista osallistumista markkinoille ja mahdollisuutta tuotannon ja kulutuksen yhdistämiseen. Toisaalta EU-sääntely edellyttää myös asiakkaiden osallistumista tasapainoisella tavalla järjestelmän kokonaiskustannuksiin. Nyt esitetyt säännökset eivät sellaisenaan vaikuta näiden lähtökohtien toteutumiseen kansallisessa sähkömarkkinalainsäädännössämme. Kuluttajakeskeiset ratkaisut voidaan kuitenkin nähdä olennaisena keinona vaikuttaa siirto- ja jakelupalveluiden tuottamisen kustannustasoon ja sitä kautta siirtohintojen alentamiseen.

Tältä kannalta talousvaliokunnan asiantuntijakuulemisessa on tuotu esille, että loppukäyttäjänäkökulma ja kansalaisten energiayhteisöjen rooli tulisi ottaa huomioon myös Energiaviraston tehtävissä. Talousvaliokunta kiinnittää huomiota siihen, että kansalaisten energiayhteisöjä koskeva sääntely tulee eduskunnan arvioitavaksi sähkömarkkinadirektiivin toimeenpanon yhteydessä syksyn 2020 aikana.

Kuluttajakeskeisyys ja asiakkaan rooli sähkömarkkinoilla liittyvät olennaisesti myös edellä viitattuun, laajempaan valmisteilla olevaan sähkön siirtohintojen sääntelyä koskevaan hallituksen esitykseen. Asialla on läheinen liittymä sähköverkkojen kehittämisen kustannustehokkuuteen. Tässä keskeistä on toimitusvarmuuden toteuttaminen siten, että asiakkaat voivat osaltaan vaikuttaa sen toteuttamistapaan ja olla osa toimivia sähkömarkkinoita.

Kuluttajien ja asiakkaan roolia, älykkäitä sähköverkkoja ja pientuotannon merkitystä on myös pääministeri Marinin hallitusohjelmassa korostettu, paitsi edellä jo todetulla toimitusvarmuuden vaihtoehtoisia toteuttamistapoja koskevalla kirjauksella, myös seuraavasti: ”Parannetaan huoltovarmuutta kehittämällä Suomeen alan toimijoiden kanssa älykkäämpää sähkö- ja kaukolämpöverkkoa, parantamalla siirtoyhteyksiä sekä hyödyntämällä uusia energian varastointimahdollisuuksia. Älykkäiden sähköverkkojen ja kysyntäjoustopotentiaali on hyödynnettävä täysimääräisesti. Sääntelyä ja verotusta kehitetään siten, että helpotetaan energian pientuotannon hyödyntämistä kaikille osapuolille, mukaan lukien taloyhtiöt, pientalot ja maatilat.”

Valiokunnan mietintö TaVM 16/2020 vp
Vastalause

Talousvaliokunta pitää tärkeänä kehittää sähkömarkkinoiden toimivuutta erityisesti sähkökäyttäjien näkökulmasta ja ottaa tulevassa sääntelyssä huomioon verkkoinvestointien lisäksi muutkin toimitusvarmuuden toteuttamistavat. Hajautetun sähköntuotannon, akkujärjestelmien ja älykkäiden sähköverkkojen mahdollisuudet liittyvät olennaisesti sähköverkkojen sääntelyyn sekä toimitusvarmuuden että sähkön siirtohintojen kannalta.

Ehdotus

Edellä olevan perusteella ehdotamme,

että valiokunnan mietintö saisi vastalauseesta ilmenevän sisällön ja että eduskunta hyväksyisi seuraavat lausumat.

Vastalauseen lausumaehdotukset

- 1. Eduskunta edellyttää, että hallitus tuo eduskuntaan esityksen, jolla alennetaan sähkön siirtohintoja säätämällä lakiin yleiset periaatteet hinnoittelun valvontamenetelmien sisällystä siten, että sähköverkkotoimintaan sidotun pääoman arvo heijastaa verkkotoimintaan tosiasiassa sitoutuneen pääoman määrää ja sähköverkon rakentamisen kustannuksia, joihin tehokkaasti toimivalla yhtiöllä olisi mahdollisuus, että tuottoaste heijastaa verkkoyhtiökohtaista pääomarakennetta sekä liiketoiminnan erittäin vähäistä riskiä ja että verkkoyhtiöitä kannustetaan investointien tehokkuuteen.*
- 2. Eduskunta edellyttää, että hallituksen esityksessä kiristetään siirtohintojen vuotuista korotuskattoa 5 prosenttiin.*
- 3. Eduskunta edellyttää, että hallituksen esityksessä sähköverkkoyhtiöt velvoitetaan tuottamaan sähköverkkopalvelu sekä saavuttamaan säävarmuusvaatimukset mahdollisimman alhaisin kustannuksin.*
- 4. Eduskunta edellyttää, että hallituksen esityksessä pidennetään määräaika säävarmuuden vaatimusten saavuttamiseksi, laajennetaan poikkeuksia säävarmuuden vaatimuksesta ja annetaan haja-asutusalueilla sähkönkäyttäjille oikeus valita matalampi säävarmuuden taso korvausta vastaan.*
- 5. Eduskunta edellyttää, että hallituksen esityksessä annetaan sähkönkäyttäjille oikeus kiinteistörajat ylittäen rakentaa sähköjohto ja jaella sähköä suoraa sähköntoimitusta varten.*
- 6. Eduskunta edellyttää, että hallituksen esityksessä implementoidaan EU:n sähkömarkkinadirektiivin säännökset koskien kansalaisen energiayhteisöä sekä edistetään kuluttajakeskeisiä sähkömarkkinoita.*

**Valiokunnan mietintö TaVM 16/2020 vp
Vastalause**

Helsingissä 17.6.2020

Heikki Vestman kok
Pia Kauma kok
Juhana Vartiainen kok
Veikko Vallin ps